روزنامه شرق

سه‌شنبه ۱۴ مهر ۱۴۰۵
۲۴ ربیع‌الثانی ۱۴۴۸
۶ اکتبر ۲۰۲۶
سال بیست‌وسوم
شماره ۵۴۹۳
۴۰ هزار تومان
۸ صفحه

بولسونارو دور نخست را بالاتر از لولا به پایان رساند؛ سرنوشت انتخابات به دور دوم کشید

شگفتی در برزیل

۴

سرمقاله

ابعاد مختلف تقابل بین ایران و آمریکا

کوروش احمدی
دیپلمات‌پیشین

ایـن روزها تحولات مهمـی حول و حوش تقابل ایران و آمریکا در ابعاد مختلفی در جریان است. به لحاظ نظامی، حدس و گمان‌ها درباره احتمال «جنگ سـوم» با جدیـت ادامه دارد و تحـت تأثیر این حدس و گمان‌هـا، با تعلیق و بلاتکلیفی مضاعفی در کشـور مواجه هستیم. در این مورد، هم به اظهارات و تحرکات ترامپ استناد می‌شود و هم به شاخص‌های نظامی به شمول اعزام یک ناوگروه سوم و یک واحد آبی- خاکی به منطقه سنتکام، ارسال دو واحد پدافند هوایـی جدید به عربسـتان و قطـر و افزایش تعداد هواپیماهای سوخت‌رسان در منطقه. با این حال، این اقدامات الزاما به معنای تصمیم ترامپ به آغاز جنگ سوم نیست و فعلا می‌تواند با هدف افزایش گزینه‌ها و امکانات در منطقه، بازدارندگی و چانه‌زنی در مذاکرات باشد. قاعدتا شکست ترامپ در رسیدن به اهدافش از طریق جنگ ۴۰روزه را باید یکی از ضدانگیزه‌های مهم برای راه‌اندازی جنگ تمام‌عیار دیگری به شمار آورد. به‌علاوه، در هفته‌های گذشـته شـواهد حاکی از این بود که ترامپ قصد ادامه محاصره دریایی و فشـار اقتصادی به‌عنوان ابزاری برای تحت فشـار قـراردادن ایـران را دارد. اگرچه ترامپ بـه اقتضای خصایص شـخصی و نیز جدول زمانی تحولات سیاسی در داخل آمریکا، دنبال یک راه‌حل سـریع اسـت، اما همچنان ممکن است در نهایت تمرکز بر فشار را به جنگ ترجیح دهد. بنابراین، دیپلماسی هنوز در دستور کار اسـت و در پی «طرح هفت‌روزه» که ایران ارائه کرد و پاسـخ مکتوب آمریکا به آن، مسیر دیپلماسی شـاید همچنان باز باشـد؛ هرچند امیدها به این مسیر کمتر شده است. با این حال، به نظر می‌رسـد شـرایط با اواخر خرداد که به یادداشت تفاهم منتهی شد، بسیار تفاوت کرده اسـت. مهم‌ترین تفاوت، وضعیت تنگه هرمز است. آمریکا مدعی است که توانسته این تنگه را باز کند و روزانه مقادیری نفت نزدیک به دوره قبل از جنگ از تنگه خارج کند. برخی شـواهد مانند برآوردهـای برخی شـرکت‌های ردیاب ماننـد کپلر و اظهارات برخـی مقامات عراقی دایر بر صدور روزانه سه میلیون بشکه نفت در دوره اخیر، شاید حاکی از تحولی در تنگه هرمز باشـد. ظاهرا این امر باعث شده تا ترامپ دیگر در پی محتوایی مانند محتوای یادداشت تفاهم اسلام‌آباد نباشـد؛ چراکه آن سند بر بازگشایی تنگه هرمز توسط ایران در ازای امتیازات درخور توجهی از سـوی آمریکا و موکول‌کردن مذاکره راجع به برنامه هسته‌ای به بعد استوار بود. در پی انتقادات گسترده از ترامپ به خاطر امضای یادداشت تفاهم و مسیر راحتی که برای خروج او از آن توافق فراهم شـد، ظاهرا اکنون ترامپ خواسـتار توافق متفاوتی است که هر امتیازی از جانـب آمریکا را به دریافت امتیازی در مورد برنامه هسته‌ای از جانب ایران موکول کند. ایران ظاهرا با چنین فرمولی موافق نیسـت؛ چراکه معنای آن بی‌ارزش‌شدن کارت تنگه است.

بُعد دیگر ماجرا نقش اسرائیل و کشورهای عربی منطقه است. رابطه ترامپ و نتانیاهو بعد از اثبات کودکانه‌بودن القائات نتانیاهو و موساد آشـکارا تیره شـده و موجـب بی‌میلی ترامپ نسبت به همکاری با نتانیاهو در مورد ایران شده است. تحریکات اسرائیل علیه یادداشت تفاهم، عامـل دیگری در تیرگی روابط بود. به‌علاوه، در صورت جنگ سـوم، اسـرائیل ممکن است بار خاطر باشـد نه یار شاطر؛ چراکه بخش مهمی از بار دفاع از اسرائیل در برابر موشک‌های ایران به گردن آمریکا خواهد افتاد. تکلیف کشورهای عربی هنوز روشن نیست. برخی از این کشورها ظاهـرا مخالف یـک جنگ دیگرنـد؛ چراکه از سـرایت آن به قلمرو خود واهمه دارند. برخی دیگر ممکن اسـت آماده پرداخت هزینه‌هایی برای به قول خودشان «یکسره‌کردن کار» باشند. وقـوع جنگ بیـن عربسـتان و حوثی‌ها عامل مهمی در این معادله اسـت. نشست نظامیان آمریکایی و اسـرائیلی در حوالی ۱۰ سپتامبر در آلمان و سـفر اخیر نتانیاهو به امارات ازجمله هماهنگی‌هایی اسـت کـه در ایـن رابطه در جریان است.

بُعـد دیگری نیـز جدیدا به ایـن معادله اضافه شـده و آن تلاش فرانسـه در شورای امنیت بـرای تصویب قطع‌نامـه جدیدی در مـورد تنگه هرمز اسـت. صحبـت از ایجاد مشـروعیتی توسط شـورای امنیت برای یک مأموریـت بین‌المللـی جهت اعـاده آزادی کشـتیرانی در تنگه اسـت. در نظر است که ضمن اجتناب از برخـوردی تهاجمی با ایران و همچنان بدون پرداختن به دلایل ریشـه‌ای بحران، مسئله تنگه از منازعه بین ایران و آمریکا تفکیک و کشـورها بـه هماهنگی بـرای حفاظت از کشتیرانی تجاری تشویق شوند.

ادامه در صفحه ۴

در «شرق» امروز می‌خوانید: جهنم به‌مثابه آزمایشگاه • نگرانی از شیوع طاعون در روسیه • داستان زندگی با کنکور تعریف می‌شود؟ • بحران سالمندی در ایران: بابک زمانی

گزارش «شرق» درباره اسـتعفای محسن پاک‌نژاد، وزیر نفت که در دشـوارترین شرایط تحریم نفت و جنگ رخ داد

از تراستی‌ها تا پایان یک وزیر

این گزارش را در صفحه ۳ بخوانید. عکس: سهند تاکی، شرق

«شرق» گزارش می‌دهد؛ گسترش تکاپوهای دیپلماتیک منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در سایه بیم از سرگیری درگیری میان ایران و آمریکا

ماراتن میانجیگری

موسی موحد: هم‌زمان با افزایش شائبه‌ها و گمانه‌زنی‌ها درباره احتمال ازسـرگیری درگیری میـان ایران و آمریکا، نشـانه‌ای شایان تأمل در سـطح منطقه‌ای و بین‌المللی خودنمایـی می‌کند؛ موجـی از اعلام آمادگی کشـورها برای میانجیگری و تلاش برای گشودن دوباره مسیرهای دیپلماتیک. از چین و روسـیه تا قطر، عـراق، الجزایر و... هر یک به شـکلی از آمادگی خود بـرای ایفای نقش در کاهش تنش و نزدیک‌کردن دیدگاه‌های تهران و واشینگتن سـخن گفته‌اند. این هم‌زمانـی میانجیگری‌ها صرفا یک اتفاق دیپلماتیک معمولی نیسـت و می‌تواند نشانه‌ای از جدی‌ترشدن نگرانی‌ها درباره آینده بحران تلقی شود. این در حالی اسـت که کشـورهایی همچون پاکستان، عمان و مصـر نیز طی این مـدت در قالب‌های مختلف، به‌طور جدی درگیر رایزنی، انتقال پیام و تلاش‌های میانجیگرانه میـان طرف‌های درگیر بوده‌اند. بـه بیان دیگر، همان‌قدر که احتمال تشـدید رویارویی در محاسـبات سیاسـی و رسانه‌ای پررنگ‌تر می‌شود، تلاش برای مهار آن نیز ابعاد گسـترده‌تری پیدا می‌کند. این هم‌زمانی معنادار اسـت؛ چراکـه میانجیگـری معمولا زمانی شـدت می‌گیرد که فاصله میان دیپلماسی و تقابل، بیش از هر زمان دیگری شکننده شـده باشـد. از این منظر، تکاپوی پایتخت‌های مختلف را می‌توان تلاشی پیشـگیرانه برای جلوگیری از ورود بحران به مرحله‌ای دانسـت کـه بازگرداندن آن به مسـیر گفت‌وگو دشوارتر خواهد شد. با این حال، افزایش تعـداد میانجی‌هـا لزوما بـه معنای افزایـش احتمال موفقیت میانجیگری نیست. مسئله اصلی آن است که آیا هنوز برای دیپلماسی، فضای کافی برای اثرگذاری وجود دارد یا نه؟ مجموعه روایت‌ها، سناریوها و گمانه‌هایی که این روزها درباره بحران شـکل گرفته، از مقطعی حکایت دارد که شـاید بتوان آن را «نقطـه میانجی‌ناپذیر» نامید. در چنین نقطه‌ای، عملا بی‌اعتمادی، مطالبات متعارض، ملاحظات امنیتی و محاسـبات میدانـی می‌توانند حتی فعال‌ترین میانجی‌هـا را نیز با محدودیت مواجه کنند. از این‌رو، اسـتقبال از هر تلاش دیپلماتیـک و میانجیگرانه، بیش از آنکه یک انتخاب سیاسـی باشـد، ضرورتی برای جلوگیـری از هزینه‌های یک رویارویی تازه اسـت. اکنون شاید مهم‌ترین فرصت، پیش از آنکه بحران وارد مرحله‌ای برگشت‌ناپذیر شود، همین کانال‌های دیپلماتیکی باشد که هنوز باز مانده‌اند.

گزارش تیتر یک را در صفحه ۲ بخوانید

بهزاد رئیسیان، کارشناس ارزیابی اثرات محیط زیستی از ضعف‌های بررسی پروژه‌های بزرگ می‌گوید

هورالعظیم در آزمون «سهراب»

صفحه ۵

یادداشت

«تورم صفر» و توهم معجزه دولت‌ها

آقای پزشکیان شما چرا؟

حسین حقگو
کارشناس اقتصادی

آخرین باری که در هزاره سـوم قرار شـد معجزه شـود و پول نفت سر سفره‌های مـردم بیاید، سـال ۸۴ بود. آمدنـی که به فجایع اقتصادی ختم شـد و بسـیاری از اقتصاددانان، آن سـال به بعـد را نقطه عطف اقتصاد ایران و سـقوط آن به پرتگاه می‌داننـد (ازجمله غنی‌نژاد- ۱۴۰۵/۲/۳۱ و مسـعود نیلی- ۱۳۹۶/۱/۱۹) پس از آن بود که مردم بدون آنکه اقتصاد خوانده باشـند، این اصل طلایی علمی را با گوشـت و پوسـت خود لمس کردند که در اقتصاد «ناهـار مجانی» وجود ندارد و اگر مبلغ و منفعتی رایگان در جایی به شما می‌دهند، در جای دیگر آن را از شما پس می‌گیرند. این آموزه آنچنان عمیق و نهادینه شـد که سـال‌ها بعد و در همین آخرین انتخابات ریاست‌جمهوری، هنگامی که یکی از نامزدها یعنی شهردار تهران حتی وعده یارانه طلایی را داد، کمتر کسی حـرف او را باور کرد. «یـک یارانه طلایی تنظیم کردیم که مابازای مصرف انرژی خانوار کشـور به آنها داده شود... به هر خانواده سه‌نفره معادل اعتبار ۲۰ گرم طلا در سال یارانه داده می‌شود. یک خانوار پنج‌نفره ۱۱۰ میلیون در سال اعتباری به میزان طلا که مصون از تورم است» (زاکانی- ۱۴۰۳/۴/۶).

شـهردار تهران هفته گذشـته طرح «تورم صفر» را کلید زد که طبق آن، قرار است قیمت ۱۲ قلم کالای اساسـی و پرمصرف مانند برنج، گوشـت، روغن، حبوبات، ماکارونی، سویا، شکر و... به مدت شش ماه ثابت شـود. بخش‌های دیگر طرح شـهرداری به کاهش ۵۰درصدی سـود بازرگانی بیش از ۱۸ هزار قلم کالا در فروشگاه‌های شـهروند، ایجاد مراکز عرضه مستقیم کالا و عرضه ارزان‌تر محصولات کشاورزی در بازارهای میوه و تره‌بار با خرید قراردادی و حذف واسطه‌ها و سلف‌خرها اختصاص دارد. به گفته شهردار و سخنگوی شـهرداری، امکانات و منابع این طرح‌ها از طرقی همچون «ذخیره‌سـازی‌های قبلی، همکاری نظام بانکی (بانک‌های شـهر و ملت) تأمین می‌شود» (جوان- ۱۴۰۵/۷/۸). اقداماتی که به نوشته مدیرمسئول روزنامه ارگان شـهرداری، نشانگر «الگوی مدیریتی در شـرایط جنگ اقتصادی است و ایده‌ای جدید و نوعی آرایش جنگی در مقابله با دشـمن است و...» (همشـهری- ۷/۱۱). ظاهرا این ادعا وجود دارد که شهرداری تهران به اکسـیری نجات‌بخش دست یافته است که به وسیله آن می‌تواند ساکنان پایتخت را حداقل دمی (شش ماه) از درد بیماری مهلک تورم پیش‌رونده نجات دهد. اما به چه قیمتی؟!

بر اساس گزارش مرکز آمار، تورم سالانه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها در شهریور امسال برابر ۱۰۸٫۸ درصد، تورم نقطه‌ای آن ۱۲۱٫۸ درصد و تورم ماهانه ۲٫۳ درصد است. رقمی که وقتی با میانگین تورم سالانه هفت، هشـت‌درصدی همین اقلام در کشورهای اطراف قیاس می‌شود، عمق بحران در کشورمان را نشان می‌دهد و این سـؤال را پیش می‌کشد که شـهرداری تهران به‌عنوان یک نهاد شـهری فاقد اختیارات و ابزار اقتصاد کلان همچون سیاسـت‌های پولی، نرخ بهره، نرخ ارز، سیاسـت تجاری و...، چگونه قادر به انجام چنین کار بزرگی است؟

تورم افزایش سـطح عمومی قیمت‌ها در یک دوره زمانی و مرتبط با حوزه اقتصاد کلان است و مهار آن از طریق کنترل رشـد نقدینگی و کسری بودجه و ناترازی بانکی و تجاری و بی‌ثباتی ارزی و انتظارات تورمی و فضای جنگی و تخریب‌های اقتصادی و... امکان‌پذیر اسـت (بخشی از فشارهای تورمی به شرایط جنگی و تخریب‌های اقتصادی مربوط اسـت و بخشی دیگر از کسری بودجه و ناترازی‌های موجود ناشی می‌شود. همتی- ۷/۱۱) که هیچ‌یک از این ابزار و مؤلفه‌ها در ید اختیار شهرداری نیست.

در واقع آنچه به‌عنوان طرح «تورم صفر» در پایتخت آغاز شده است، توزیع ارزان‌قیمت تعدادی از کالاها در شـبکه عرضه شـهرداری با تورم صفر است، نه حتی صفرشـدن تورم این کالاهای اساسی در پایتخت. بنابراین دونرخی ایجادشـده بین کالاهای عرضه‌شده در بیرون و داخل این شبکه، خود به فساد و بازار سیاه (از واگذاری کدملی افراد کم‌درآمد تا فروش اقلام سهمیه‌ای در بازار آزاد و...) منجر می‌شـود. همچنین تداوم اجرای آن نیز نیازمند ذخایر کافـی و حفظ جریان واردات و تولیـد و از همه مهم‌تر سـازوکار مطمئن تأمین منابع مالی اسـت که بین هفت تا ۱۴ همت برآورد می‌شـود (دنیای اقتصـاد- ۷/۱۳). در واقع اجرای چنین اقدامی، با فرض قبول مسـائل یادشده و اشکالات احتمالی دیگر، به سبب کمبود منابع ازجمله کاهش کیفیت خدمات شـهری اعم از نظافت و پاکیزگی شـهر و توسعه حمل‌ونقل عمومـی مانند اتوبـوس و مترو (که رایگان‌کردن آن خود حدیث مفصلی اسـت) و افزایـش عوارض شـهری و فروش تراکم (کـه در دهه ۷۰ از تهران به تمام کشـور سـرایت کرد و الگوی تأمین مالی و نظام اداره شـهرها شد و آسـیب‌هایی عظیم و جبران‌ناپذیر به زندگی و معماری و حیات و سـاخت و بافت شـهری زد)، به ثابت نگه‌داشـتن چند قلم کالا منجر خواهد شد که به سـبب کوتاه‌مدت‌بودن (شـش‌ماهه) تأثیری در حافظه و انتظارات تورمی و رفتـار اقتصادی جامعه هدف نداشته و تنها به احسـاس سیاسی‌بودن چنین اقداماتی دامن می‌زند. به‌خصوص آنکه عمر قانونی شورای شـهر و شهردار تهران ماه‌هاسـت به سر رسیده و قرار اسـت انتخابات جدیدی در ماه آینده برگزار شود. از این منظر، این آخرین اقدامات شـهردار تهران تا پیش از انتخابات آتی که شـباهت‌های بسیاری هم با اقدام شهردار مسلمان نیویورک، زهران ممدانی دارد، بیشتر به تبلیغات انتخاباتی می‌ماند تا حل مسئله اقتصادی شـهروندان تهرانی. شـوک خبری اما زمانی روی داد که دولت نیز به این اقدام پیوسـت و آقای پزشـکیان دسـتور تشـکیل کمیته‌ای را برای «تدوین سازوکار تثبیت قیمت کالاهای مشـمول کالابرگ» داد که یکی از اعضای آن نیز شـهردار تهران اسـت. رویه‌ای که شکسـت آن کاملا به اثبات رسیده و خود ایشان در این دو سـال اخیر بارها از نابودگربودن تثبیت قیمت‌ها در بنزین، برق، گاز و... که به کاهش سرمایه‌گذاری، افزایش قاچاق و رانت، مصرف غیربهینه و... انجامیده است، دلسوزانه فریاد زده‌اند. رویه‌ای که دکتر نیلی در اثر ارزشـمند اخیر خود ضمن ذکـر خاطرات دهه اول انقلاب، آن را چنیـن تحلیـل می‌کند: «وقتی دولت و دسـتگاه تصمیم‌گیری، بـه جای مقابله اصولی و علمی با ریشـه افزایش مسـتمر قیمت‌ها که همان تورم است، سازوکار قیمت‌گـذاری غیرواقعی را به‌عنوان راه‌حل انتخاب می‌کنند، سـه اتفاق نامطلوب رخ می‌دهد: نخست، برای طیف گسـترده‌ای از کالاها و خدمات، بازار سیاه درست می‌شود که زمینه‌سـاز تخریب بنگاه‌داری سالم و رقابتی و رانتی‌شدن فعالیت‌های اقتصادی می‌شود. دوم، وقت مقامات رده‌بالای دولتی عمدتا صرف تشکیل جلسات مختلف برای قیمت‌گذاری و توزیع کالاهای مختلف می‌شـود و سطح حکمرانی را از حکمرانی سـطح کلان به حکمرانی کالایی تقلیل می‌دهد و اشکال دیگر این نوع مدیریت اقتصاد، عدم تعادل‌های اقتصاد کلان و در رأس همه اینها کسـری بودجه است» (ناتوانی دولت‌ها در یادگیری).

بوکانـان و تالـوک در کتـاب حسـاب رضایـت (The Calculus of Consent) می‌پرسـند: «چرا تصور می‌کنیم صرف اینکه دولت وارد عمل شود، الزاما می‌تواند یک مشـکل را حل کند؟ آیا کنشـگران بخش عمومی نیز مانند کنشـگران بخش خصوصی، منافع شـخصی خود را دنبال نمی‌کنند؟». شـاید علت اینکه دولت‌ها در کشـورمان یـاد نمی‌گیرند و خطاهـای سیاسـت‌گذاری دائما تکرار می‌شـود، بی‌پاسخ‌ماندن این پرسش و انتظار غلط از «معجزه» دولت‌هاست.

یادداشت

چرا عدالت آموزشی قربانی شد؟

امیرعباس میرزاخانی

کارنامـه نهایی آزمون سراسـری کـه به‌تازگی منتشـر شـد، صرفا اعلام چند رتبه، تـراز و کد رشته نبود؛ بلکه آینه‌ای تمام‌نما از تعمیق یک «شـکاف سـاختاری و طبقاتی» در زیست‌بوم آموزشی کشور است. تحلیل نتایج امسال بیش از هـر زمان دیگری این واقعیت تلخ را آشـکار کرد که نظام آموزشی ما عملا به دو مدار کاملا نابرابر تفکیک شده است: از یک‌سو، بدنه وسیع مدارس دولتی عادی که بـا حداقل امکانات و منابع دست‌وپنجه نرم می‌کنند، و از سوی دیگر، مدارس خاص، غیردولتی‌های برند و مراکز سـمپاد که با تمرکز سنگین منابـع، گـوی سـبقت را از تـوده دانش‌آموزان ربوده‌اند.

ادامه در صفحه ۴

برگزیده‌ها

دلار در نیمه دوم ۱۴۰۵:

بازار دارد سیاست را قیمت‌گذاری می‌کند

۳

مجلس سراغ تراستی‌ها رفت؛ تحقیق و تفحص از محرمانگی فروش نفت تا ابهام در بازگشت ارز

بهارستان در تعقیب تراستی‌ها

۲

درباره «داستان‌های جنون و ترس و خیال» ادگار آلن‌پو

همزادهای آلن‌پو

۷

اعلام انتخابات زودهنگام در اسپانیا

۴

نگاه

نه جنگ، نه صلح

یادداشتی از سیدپارسا علوی

۶

جامعه ایستاده میان جزیره‌های تنهایی

یادداشتی از قادر باستانی‌تبریزی

۸

برادر ارجمند جناب آقای مصیب نعیمی

درگذشت فرزند گرامی‌تان را تسلیت عرض می‌کنیم.

از خداوند متعال برای آن مرحوم، علو درجات و برای بازماندگان صبر و اجر آرزومندیم.

علیرضا عبداللهی‌نژاد، علی اعطا
مهدی صاحبی‌پسندیده، مهدی رحمانیان

برادر ارجمند جناب آقای جهانگیر عرب

درگذشت مادر گرامی‌تان را تسلیت عرض می‌کنیم.

از خداوند سـبحان بـرای آن مرحومـه، غفران و برای شما و سایر بازماندگان صبر آرزومندیم.

محمدهاشم مهیمنی، علی‌اصغر احمدی
سیدمحمود حسینی، مهدی رحمانیان، عیسی احمدی
علی هاشمی، احمد مازنی، محمدولی علاالدین
عبدالله میراکبری، رحمانزاده، رضا چراغعلی
محمدرضا و علی یزدان‌پناه، محمدرضا صالحی
حاجعلی خسروی، یغمور قلی‌زاده، تبرایی
فیض آبادی، کاغذلو، سیدعلیرضا حسینی
سبحان حسینی، تربتی‌نژاد، نورقلی پور، غراوی
بابارضا، محمدحسین قدوسی، حسین مرعشی
محمدامین سازگارنژاد، علی‌اکبر رحیم‌زاده
داوود کشاورزیان، محمد صفایی
آنامحمد کوسه‌غروای، مهدی سبحانی
محمدحسین مددی، قربانعلی صلواتیان، علاالدین پسیان

آگهی تجدید مناقصه عمومی همزمان با ارزیابی (یکپارچه) دو مرحله ای جهت خرید، حمل و نصب میز و صندلی های ساختمان مرکزی سازمان غذا و دارو (نوبت اول)

شناسه آگهی ۲۲۹۳۶۳۳ م الف ۲۲۴۳

رجوع به صفحه ۳